

УДК 930.22 = 161.2

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.5.5>**Анастасія СІБРУК**

кандидат філологічних наук, доцент, Національний авіаційний університет, просп. Гузара Любомира 1, м. Київ, Україна, 03058;

почесний запрошений співробітник Школи археології та стародавньої історії Університету Лестера, Лестер, Великобританія, LE1 7RH

ORCID: 0000-0002-4007-2450

Світлана ЛИТВИНСЬКА

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри, Національний авіаційний університет, просп. Гузара Любомира 1, м. Київ, Україна, 03058

ORCID: 0000-0002-5761-5124

Anastasiia SIBRUK

Candidate of Philological Sciences, National Aviation University, 1, Lubomyr Husar Ave, Kyiv, Ukraine, 03058

Honorary Visiting Fellow in the School of Archaeology and Ancient History University of Leicester, Leicester, UK, LE1 7RH

ORCID: 0000-0002-4007-2450

Svitlana LYTUVYNSKA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department, National Aviation University, 1, Lubomyr Husar Ave, Kyiv, Ukraine, 03058

ORCID: 0000-0002-5761-5124

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК МАРКЕР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН МОВОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ В ЗВО УКРАЇНИ)

THE UKRAINIAN LANGUAGE AS A MARKER OF NATIONAL IDENTITY (ON THE EXAMPLE OF STUDYING THE DISCIPLINES OF THE LINGUISTICS CYCLE IN THE UNIVERSITY OF UKRAINE)

Виклики війни суттєво вплинули на українську систему освіти. Метою статті є огляд сучасного етапу підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, висвітлення тенденцій розвитку окремих професій. Звертається увага на вирішальну роль викладачів у формуванні освітніх компетенцій студентів. У статті проаналізовано ключові складові освітнього процесу, наголошено на необхідності підвищення викладачем мотивації здобувачів до вивчення дисциплін мовознавчого циклу. У нинішніх умовах Україні потрібні професіонали, які вміють ефективно адаптуватися до мінливих ситуацій, розрізняти правдиву інформацію від неправдивої та зберігати стійкість. Ці фахівці повинні не лише володіти знаннями, отриманими під час навчання в університеті, але й демонструвати вміння застосовувати відповідні навички та компетенції у своїй професійній діяльності. Ефективна комунікація набуває надзвичайного значення під час війни, служуючи потужним інструментом проти ворога.

Пропонуємо використовувати у навчальному процесі соціальні мережі як додатковий інструмент, оскільки це не потребує часу на адаптацію студентів і дає можливість користуватися безкоштовними освітніми онлайн-ресурсами, поглибити свої знання з української мови, культури, історії та урізноманітнити навчальний матеріал мультимедійними засобами. Здобувачі можуть самостійно вивчати навчальний матеріал у розширеному форматі, брати участь у спільному створенні навчального матеріалу в групах, обговорювати проблемні питання на різноманітних форумах, отримувати оперативні консультації викладачів та студентів-експертів тощо. Використовуючи соціальні мережі в навчальному процесі, розглянемо певні недоліки – погано функціонуючу систему пошуку інформації, низьку структурованість, розпорошеність інформації, недосконалу безпеку захисту користувачів, наявність неперевіреної інформації та ненормативного контенту тощо.

Ключові слова: освіта, дисципліни мовознавчого циклу, російсько-українська війна, маніпуляція, онлайн-платформи, методика викладання.

The challenges of the war had a significant impact on the Ukrainian education system. The purpose of this article is to review the current stage of training specialists in higher educational institutions, to highlight the trends in the development of certain professions. Attention is drawn to the decisive role of lecturers in the formation

of educational competencies of students. The article analyses the key components of the educational process, emphasizes the need for the PhD to increase the motivation of students to study the disciplines of the language cycle. In the current conditions, Ukraine needs professionals who can effectively adapt to changing situations, distinguish between true and false information and maintain stability. These specialists must not only possess the knowledge acquired during university studies, but also demonstrate the ability to apply the relevant skills and competencies in their professional activities. Effective communication becomes extremely important during war, serving as a powerful tool against the enemy.

We suggest using social networks as an additional tool in the educational process, as it does not require time for students to adapt and provides an opportunity to use free online educational resources, to deepen their knowledge of the Ukrainian language, culture, history, and to diversify the educational material with multimedia means. Applicants can independently study educational material in an extended format, participate in the joint creation of educational material in groups, discuss problematic issues on various forums, receive prompt consultations from lecturers and expert students, etc. Using social networks in the educational process, we will consider certain shortcomings – poorly functioning information search system, low structure, scattered information, imperfect security of user protection, presence of unverified information and non-normative content, etc.

Key words: *education, disciplines of the language cycle, Russian-Ukrainian war, manipulation, online platforms, teaching methods.*

24 лютого 2022 року внаслідок вторгнення росії на територію України освітня сфера опинилася під величезною загрозою. Мільйони громадян були позбавлені права на освіту в безпечних умовах. Міжнародна спільнота докладає багато зусиль для розробки механізмів захисту освіти в надзвичайних ситуаціях і військових діях. Напрацювання з цього питання сьогодні є цінними для України, що актуалізує аналіз чинних міжнародних документів та практики.

Вища освіта в сучасному воєнному та повоєнному суспільстві має надзвичайно важливе завдання: сформувані відповідальну та самодостатню особистість, яка володіє критичним мисленням та вміє протистояти насадженим міфам, об'єктивно сприймати та аналізувати інформацію. Ґрунтовне дослідження дидактичних можливостей використання інформаційних мереж (пошук, обробка, передача та зберігання інформації) у навчальному процесі дисциплін мовознавчого циклу закладів вищої освіти є актуальним і важливим завданням.

Метою статті є узагальнення досвіду підготовки українськомовної бази для бакалаврів і магістрів в умовах війни та вплив громадських освітніх організацій на сучасному етапі для характеристики тенденцій розвитку навчального процесу.

Основними завданнями дослідження є визначення пріоритетних напрямів лекційної роботи для отримання якісних знань, корекція нових навчальних планів і програм мовної підготовки здобувачів, розуміння позитивних і негативних сторін інноваційних освітніх технологій під час вивчення дисциплін мовно-культурницького блоку та проведення анкетування студентів для виявлення їх потреб.

Для вирішення окремих завдань у дослідженні застосовано такі **методи**: описовий, порівняльно-історичний та структурний із застосуванням методу компонентного аналізу,

елементів статистичного аналізу та методу асоціативного експерименту.

У ХХІ столітті в Україні почали інтенсивно розвиватися інформаційно-комунікаційні технології, що допомогло продовжити навчальний процес в період Covid-19, згодом – в умовах війни. Нині підвищився рівень вимог до професійної підготовки спеціалістів, зокрема програмістів, лікарів, молодіжних працівників, архітекторів, психологів, документознавців тощо. Кожного дня Україна зазнає великих втрат, тому в багатьох сферах назріває кадрові криза.

Цифрова трансформація освіти та педагогіки в часи військової агресії – це дії, спрямовані, по суті, на формат дистанційного навчання, але в надзвичайно прагматичному та операційному аспектах. Ефективність вдало обраної дистанційної платформи впливає на якість навчання від дитячого садка до вищого навчального закладу. У цьому контексті педагог повинен вирішити ряд організаційних питань, можливостей учнів та умов воєнного стану [1].

В епоху інформатизації виникла потреба у фахівцях, які не тільки вміють працювати з різними видами документації, а й орієнтуються в інформаційній, управлінській та маркетинговій сферах, що зараз стало особливо актуальним [9]. Сучасні фахівці різних галузей повинні швидко адаптуватися до нових потреб, орієнтуватися на вимоги ринку праці та постійно вдосконалювати свої навички та вміння, щоб залишатися конкурентоспроможними з урахуванням сучасних реалій. Особливу увагу хочеться приділити підготовці спеціалістів.

Розвиток професійної підготовки у вищих навчальних закладах є багатоаспектною проблемою. Про підвищення вимог до підготовки спеціалістів та використання сучасних інформаційних технологій у процесі їх підготовки пишуть С. Литвинська, Н. Масі, А. Сібрук

та ін. [16]. Інформатизація суспільства підвищує потребу у фахівцях інтелектуальної сфери, тому безперервне функціонування навчальних закладів є надзвичайно актуальним завданням для сучасної України.

Законом України «Про вищу освіту» визначено, що основним завданням вищих навчальних закладів є формування компетентностей студентів у процесі навчання, а саме «компетентність – це здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність», що виникає на основі динамічного поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших якостей особистості» [4]. Інформація стала важливим елементом сучасності, і є потреба в таких фахівцях, які вміють професійно з нею працювати за допомогою нових Інтернет-технологій, банків і баз даних. Тому під час навчання студенти мають дистанціюватися від механічного запам'ятовування та переходити до активного оволодіння системою компетентностей. У навчальний процес важливо впроваджувати інноваційні технології, які базуються на практичних результатах інформатизації суспільства. Необхідно навчати студентів працювати з інформацією на сучасних носіях з хмарними технологіями. Вони повинні прагнути впровадити освітній досвід передових країн Європи, Америки та Азії. Тому одне з головних місць у навчальних програмах займає блок комп'ютерних дисциплін. Це значно підвищує рівень підготовки українських випускників різних спеціальностей.

У своєму розвитку Україна як держава орієнтується на досвід провідних країн світу. Це стосується політики, науки, освіти, економіки, промисловості тощо. Наразі Національний авіаційний університет налагодив співпрацю з навчальними та науковими установами. Створено умови для ефективної співпраці, обміну науковими досягненнями та практичними розробками, розробки спільних проєктів, розвитку успішних партнерських відносин. Використовуючи інтернет-технології, платформи, програми, соціальні мережі, науковці та спеціалісти з різних країн проводять конференції, семінари, наради, наради тощо. Партнерська співпраця між країнами є перспективною для розвитку професійних здібностей молодого спеціаліста та дає досвід та практичну навичку [5]. Студенти та докторанти Національного авіаційного університету беруть активну участь у міжнародних програмах обміну Erasmus+ та Mevlana. Навіть з початком повномасштабної війни представники нашого університету презентують наукові досягнення на міжнародній арені.

Стали ефективними програми міжнародного стажування та обміну студентами та викладачами. Для розширення меж науково-освітнього спілкування необхідно гармонізувати вітчизняні стандарти з міжнародними та західноєвропейськими, гармонізувати національні системи освіти, врегулювати розбіжності в освітніх програмах і кваліфікаціях, які здобувають випускники. Наразі провідні вищі навчальні заклади вже видають своїм випускникам дипломи міжнародного зразка. Це є підтвердженням підвищення рівня освіти, конкурентоспроможності українських спеціалістів на світовому ринку праці та можливості продовжувати навчання у найпотужніших університетах світу.

Для покращення навчального процесу для студентів було проведено анкетування. В умовах війни пріоритети студентів могли змінитися. У запиті брали участь студенти різних факультетів. Загальна кількість респондентів склала 446 студентів I та II курсів, які навчаються в умовах вторгнення Росії в Україну після 24 лютого 2022 року. Наш курс охоплює кілька важливих блоків, тому ми запитали студентів, який матеріал для них найважливіший.

В умовах війни великого значення набуває патріотичне виховання. Тому це питання ставили і студентам. Основне питання було таким: чи берете Ви участь у освітніх (літературно-музичні вечори, дні української писемності, Шевченківські дні) та наукових (семінари, круглі столи, конференції, робота наукових гуртків) заходах кафедри української мови та культури? З 446 респондентів 309 дали відповідь «так», що свідчить про розуміння важливості патріотичного виховання в сучасних умовах.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі формує мотивацію навчально-пізнавальної діяльності студентів Національного авіаційного університету, впливає на розвиток критичного мислення, поглиблює рівень їх наукових знань. Освоєння студентами інформації на рівні системи синтезу тестів спонукає до формування нового інформаційного поля. Процес стимулює студентів 1–2 курсів до розвитку комунікативних навичок, використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні, забезпечує актуалізацію навчальної, пізнавальної, науково-технічної та лінгвістичної компетентностей. Сприяє набуттю та практичному застосуванню професійних знань та кристалізації свідомої громадянської позиції учасника розбудови Української держави на засадах європейської та євроатлантичної інтеграції [6].

Н. Мельник охарактеризувала сучасні тенденції розвитку педагогічної освіти в українських та європейських університетах і дійшла висновку, що українська педагогічна освіта в університетах добре інтегрована в європейську освітню систему та науковий простір, враховуючи тенденції та передовий досвід університетів провідних європейських університетів [11].

З початком повномасштабної навали мовне питання постало досить гостро, і сотні тисяч людей перейшли на українську мову в повсякденному приватному житті. Українська мова стала основним ідентифікатором національної належності. У російськомовних регіонах також намагаються переходити на державну мову, щоб їх ідентифікували як українців. Така ж ситуація і з військовими, і з волонтерами... Тому вкрай важливо звертати увагу на те, якою мовою користуються інтернет-користувачі: якою мовою створюється інтернет-запит у пошуковій системі.

Викладачі повинні намагатися пояснити студентам і випускникам українських закладів вищої освіти, наскільки потужним є вплив інформаційного простору на особистість, навчити її працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями. Це зменшить вразливість молодого покоління до інформаційної агресії.

Необхідність збереження навчального процесу в умовах воєнного стану зумовлює пошук ефективних шляхів забезпечення навчання студентів з різними соціально-побутовими умовами. Для частини учнів навчальний процес в умовах воєнного стану можливий лише з використанням інформаційних технологій у дистанційному форматі [13].

Війна та швидкі політичні зміни створили передумови для безперервного процесу змін у вищій освіті [15]. У 2023–2024 навчальному році навчально-педагогічні працівники запропонували здобувачам можливість самостійно обирати навчальні ресурси для поглиблення знань з української мови, яка їм найбільше до душі. Всього для дослідження було відібрано 110 студентів першого курсу різних напрямів підготовки. Спочатку студенти мали обрати ресурси для вивчення української мови онлайн, про які вони знають. 49 студентів серед респондентів сказали, що не можуть цього зробити. У процесі спілкування з респондентами були обрані ті ресурси, які були названі студентами під час опитування. Їх дев'ять.

1. «Є-мова» є освітньою платформою ГО «Український світ», а її мета – створення україномовного культурного простору. Про-

грама відповідає вимогам Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, які базуються на комунікативних засадах у всіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння).

2. «Українська мова: лайфхаки» – курс у формі корисних порад з лінгвістики: від фонетики до стилістики. Використовуються мнемотехнічні прийоми. Курс складається з 16 лекцій (5 тижнів по 4 години). Крім того, є інтерактивний конспект.

3. «Мовний марафон» – проєкт, спрямований на популяризацію української мови шляхом запрошення учасників до участі в челенджі: протягом 25 днів спілкуватися державною мовою та виконувати різноманітні завдання онлайн чи офлайн.

4. «Мова єднає» – офіційна сторінка Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», на якій відстежуються основні події, пов'язані з впровадженням норм закону в життя.

5. «Чиста мова» – веб-сторінка, яка містить найактуальніші публікації та медіапродукцію на мовну тематику. Допомогає бути в курсі останніх новин з мовних питань.

6. «Перейди на українську» – проєкт розповідає про людей, які перейшли на українську мову і відтоді нею спілкуються, їхню мотивацію, труднощі та успіхи. Надано матеріали та поради для швидшого засвоєння та вдосконалення української мови.

7. Лінгвістичний портал «Mova.info». Крім іншого, на порталі представлені правила орфографії та збірки словників. Наприклад, відкритий словник новітніх термінів. У довідковій службі є відповіді на поширені запитання.

8. Сайт викладача Київського університету імені Бориса Грінченка та автора підручників з української мови Олександра Авраменка.

9. Офіційний сайт української мови. На цьому сайті ви можете знайти всі правила української мови, історію України як держави, презентації тощо.

Додатковим завданням було пояснити мотивацію вибору освітнього ресурсу. Більшість студентів висловили свою довіру лише офіційним ресурсам, оскільки там часто перевіряють свої знання з правопису. Окрема група учнів пояснила, що під час підготовки до НМТ вони користувалися освітнім ресурсом «Сайт Олександра Авраменка» та продовжували користуватися порадами мовознавця. Цікавим виявилось те, що більшість студентів нічого не чули про платформу Є-Мова, але під час експерименту вони обрали її саме через цікаву форму подачі інформації.

Студенти погодилися й надалі поглиблювати свої знання з української мови за допомогою соціальних мереж та інформаційних інтернет-ресурсів. Це стимулює пізнавальну активність студентів, розвиває критичне мислення, сприяє розвитку навчальної мотивації, поглиблює рівень їх наукових знань. Вони набувають навичок пошуку, аналізу, обробки, зберігання та створення нової інформації.

У студентів I–II курсів вже активно почали формуватися навчально-пізнавальна, лінгвістична, науково-технічна компетентності, комунікативні навички, вміння користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями. Це дало їм можливість отримати міцні знання та використати їх для власного розвитку та підвищення кваліфікації. Будучи активними учасниками української спільноти, спілкуючись у соціальних мережах, молоді люди з такими знаннями зможуть протистояти впливовим маніпуляторам, категорично спростовувати неправдиву інформацію та бути активними учасниками розбудови української держави на європейських та євроатлантичних засадах інтеграції.

Висновки. Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері є важливим інструментом у освітніх процесах фахівців, зокрема в умовах війни. Це стимулює пізнавальну діяльність студентів і підвищує якість навчання. На сьогодні вкрай необхідно звернути особливу увагу на вивчення базових гуманітарних дисциплін в ЗВО України, зокрема технічних. Це сприяє підготовці справжніх спеціалістів, які знають історію, мову та традиції свого народу. Щоб зрозуміти і відібрати правдиву інформацію, потрібно орієнтуватися в матеріалі. Наприклад, в Інтернеті ми можемо прочитати багато пропагандистських матеріалів про відсутність української державницької традиції, заперечення Української держави в її сучасних кордонах тощо.

Проте маніпулювати можна лише необізнаною людиною, яка не володіє іншою інформацією. Ці проблеми стали підґрунтям для використання маніпулятивних технологій для ініціювання зони конфлікту в інформаційному просторі, що призвело до повномасштабного вторгнення. Велику увагу викладачі завжди приділяли гуманітарній підготовці: студенти відвідували лекційні та практичні заняття, практикуми, вебінари, дискусійні клуби, засідання наукових студентських гуртків, конференції, зустрічі, екскурсії тощо.

Кафедра української мови та культури пропонує посилити увагу до вивчення студентами ділової документації, перевірити зміст лекційного матеріалу на актуальність, продовжувати популяризацію навчально-виховної та національно-патріотичної діяльності серед студентів.

Для вдосконалення навчального процесу пропонуємо збільшити кількість комунікативних та ситуативних завдань інтерактивного характеру, що наблизить їх у майбутньому до професійної діяльності. Виконання ситуаційних вправ спрямоване на формування вміння розв'язувати комплексні професійні завдання інтерактивного характеру. Це сприяє розвитку вміння використовувати отримані на лекціях теоретичні знання під час вирішення практичних завдань та морально-психологічно підготувати студентів до майбутньої професійної діяльності.

Можливість використання освітніх Інтернет-сервісів та соціальних мереж під час вивчення гуманітарних дисциплін у технічних закладах вищої освіти має переваги та недоліки. Перевагами інтерактивних дидактичних матеріалів є їх наочність, креативність, доступність. Динамічно оновлюються зміст, форми та методи навчання, зокрема індивідуалізація навчального процесу. Роль викладача позначена постійною взаємодією зі студентами.

Література:

1. Бахмат Н., Кирилук О., Сясьєв А., Юрчук В., Козловський А. Цифрова трансформація освіти в контексті інформатизації освіти та суспільства на тлі російської збройної агресії: актуальні проблеми та вектори розвитку. *Мудрість* 4:14–21. 2022. DOI: 10.24234/wisdom.v4i3.813
2. Червоний П., Алексеєва С., Сенчило-Татліліоглу Н., Частник О., Діомідова Н. Особливості розвитку вищої освіти в середовищі змішаного навчання. *Revista on line de Política e Gestão Educacional, Araraquara*, v. 25, n. 3, 2021. С. 2241–2257. DOI: 10.22633/rpge.v25i3.15959
3. Довжук І. Інноваційні методи навчання студентів-документознавців. *Соціум. Документ. Комунікація : зб. наук. ст.* Серія «Історичні науки». 2018. № 5. С. 165–177.
4. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради України. № 1556-VII. 2020. Чинний від 01.07.2014. База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 28 серпня 2023 р.).
5. Міжнародна академічна мобільність. URL: <https://imco.nau.edu.ua/академічна-мобільність/> (дата звернення: 08 вересня 2023 р.).

6. Кошетар У., Литвинська С., Сенчило-Татліліоглу Н., Сібрук А., Онуфрійчук Г. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності вищих навчальних закладів України. *Цифрові технології в стратегіях викладання та навчання*. Матеріали ДТТЛС-2021. Спрингер. 2021. Р. 86–94. DOI: 10.1007/978-3-031-05175-3_9

7. Литвинська С., Герасимчук І., Гуменюк С. Динаміка розвитку професії «документознавець» в Україні. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи*: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21 листопада 2019 р. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/41045/1/Lytvynska_S._Dynamika_rozvytku_profesii_dokumentoznavets_v_Ukraini..pdf [in Ukrainian].

8. Литвинська С. В. Інформаційні технології в процесі підготовки фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання*: збірка наук. праць. Тернопіль : Бескиди, 2017. С. 131–134.

9. Литвинська С. В. Мультимедійні технології в процесі підготовки фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Соціум. Документ. Комунікація* : зб. наук. statei. Серія «Історичні науки», 2019. № 6. С. 117–136.

10. Масі Н. І. ІТ-компанії одеського регіону: впровадження впровадження ІТ-продуктів. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття*: зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 14–15 вересня 2017 року. Полтава: Симон, 2017. С. 243–252.

11. Мельник Н., Пуховська Л., Ковтун О., Білецька І., Ладохубець Н. Сучасні тенденції педагогічної освіти в Україні та країнах ЄС в умовах поспандемії та російської інвазії. *Amazonia Investiga*, 11(56), 2022. 103–113. DOI: 10.34069/AI/2022.56.08.11

12. Пелешин А. М., Вовк Н. С. Особливості розробки проекту стандарту магістра зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття*: зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 14–15 вересня 2017 року. Полтава: Симон, 2017. С. 70–73.

13. Рідкодубська Г., Виговський Л., Виговська Т., Якубова Л., Гуменюк О., Олійник І. Застосування інформаційних технологій у навчальному процесі вищих навчальних закладів в умовах воєнного стану *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, Vol. 13(3). 2022. С. 274–287.

14. Соляник А. А. Сучасні проблеми стандартизації інформаційної освіти в Україні. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття*: зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 14–15 вересня 2017 року. Полтава: Симон. 2017. С. 15–19.

15. Щербінскіс В. Війна та вища освіта в Ризі, 1914–1920. *Історія*, 2020, т. 118, 2, С. 70–92. DOI: 10.15823/історія.2020.118.3

16. Sibruk, A. V., Lytvynska, S. V., Koshetar, U. P., Senchylo-Tatlilioglu, N. O., Stetsyk, C. M., Diachuk, T. M., & Sibruk, V. L. Ukrainian education system: war challenges. *Multidisciplinary Science Journal*, 5, 2023. Pp. 0502. <https://doi.org/10.31893/multiscience.2023ss0502> (Scopus).

References:

1. Bakhmat N., Kyryliuk O., Siasiev A., Yurchuk V., Kozlovskiy A. (2022). Tsyfrova transformatsiia osvity v konteksti informatyzatsii osvity ta suspilstva na tli rosiiskoi zbroinoi ahresii: aktualni problemy ta vektory rozvytku. *Mudrist* 4:14–21. DOI: 10.24234/wisdom.v4i3.813 [in Ukrainian].

2. Chervonyi P., Aliksieieva S., Senchylo-Tatliliohlu N., Chastnyk O., Diomidova N. (2021). Osoblyvosti rozvytku vyshchoi osvity v seredovyshchi zmishanoho navchannia. *Revista on line de Política e Gestão Educacional*, Araraquara, v. 25, n. 3, S. 2241–2257. DOI: 10.22633/rpge.v25i3.15959 [in Ukrainian].

3. Dovzhuk I. (2018). Innovatsiini metody navchannia studentiv-dokumentoznavtsiv. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia* : zb. nauk. st. Seriia «Istorychni nauky». № 5. S. 165–177. [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». (2023). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 1556-VII. 2020. Chynnyi vid 01.07.2014. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (accessed date: 28 serpnia 2023 r.) [in Ukrainian].

5. Mizhnarodna akademichna mobilnist. (2023). Retrieved from <http://imco.nau.edu.ua/akademichna-mobilnist/> (accessed date: 08 veresnia 2023 r.) [in Ukrainian].

6. Koshetar U., Lytvynska S., Senchylo-Tatliliohlu N., Sibruk A., Onufriichuk H. (2021). Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u diialnosti vyshchyykh navchalnykh zakladiv Ukrainy. *Tsyfrovi tekhnolohii v stratehiakh vykladannia ta navchannia*. Materialy DTTLS-2021. Sprynher. R. 86–94. DOI: 10.1007/978-3-031-05175-3_9 [in Ukrainian].

7. Lytvynska S., Herasymchuk I., Humeniuk S. (2019). Dynamika rozvytku profesii «dokumentoznavets» v Ukraini. *Dokumentno-informatsiini komunikatsii v umovakh hlobalizatsii: stan, problemy i perspektyvy*: materialy IV Vseukr. nauk.-prakt. конф., м. Poltava, 21 lystopada 2019 r. Retrieved from https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/41045/1/Lytvynska_S._Dynamika_rozvytku_profesii_dokumentoznavets_v_Ukraini..pdf [in Ukrainian].

8. Lytvynska S. V. (2017). Informatsiini tekhnolohii v protsesi pidhotovky fakhivtsiv u haluzi informatsiinoi, bibliotechnoi ta arkhivnoi spravy. *Istoryko-kulturna spadshchyna: zberezhennia, dostup, vykorystannia*: zbirka nauk. prats. Ternopil : Beskydy, S. 131–134 [in Ukrainian].

9. Lytvynska S. V. (2019). Multymediini tekhnolohii v protsesi pidhotovky fakhivtsiv u haluzi informatsiinoi, biblioteknoi ta arkhivnoi spravy. Sotsium. Dokument. Komunikatsiia : zb. nauk. statei. Seriia «Istorychni nauky», № 6. S. 117–136 [in Ukrainian].

10. Masi N. I. (2017). IT-kompanii odeskoho rehionu: vprovadzhennia vprovadzhennia IT-produktiv. Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tekhnolohii KhKhI stolittia: zb. materialiv Kh Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Odesa, 14–15 veresnia 2017 roku. Poltava: Symon, S. 243–252 [in Ukrainian].

11. Melnyk N., Pukhovska L., Kovtun O., Biletska I., Ladokhubets N. (2022). Suchasni tendentsii pedahohichnoi osvity v Ukraini ta krainakh YeS v umovakh pospandemii ta rosiiskoi invazii. Amazonia Investiga, 11(56). 103–113. DOI: 10.34069/AI/2022.56.08.11 [in Ukrainian].

12. Peleshchyshyn A. M., Vovk N. S. (2017). Osoblyvosti rozrobky proektu standartu mahistra zi spetsialnosti 029 «Informatsiina, bibliotekna ta arkhivna sprava». Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tekhnolohii KhKhI stolittia: zb. materialiv Kh Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Odesa, 14–15 veresnia 2017 roku. Poltava: Symon. S. 70–73 [in Ukrainian].

13. Ridkodubska H., Vyhovskyi L., Vyhovska T., Yakubova L., Humeniuk O., Oliinyk I. (2022). Zastosuvannia informatsiinykh tekhnolohii u navchalnomu protsesi vyshchykh navchalnykh zakladiv v umovakh voiennoho stanu Journal for Educators, Teachers and Trainers, Vol. 13(3). S. 274–287. [in Ukrainian].

14. Solianyuk A. A. (2017). Suchasni problemy standartyzatsii informatsiinoi osvity v Ukraini. Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tekhnolohii KhKhI stolittia: zb. materialiv Kh Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Odesa, 14–15 veresnia 2017 roku. Poltava: Symon. 2017. S. 15–19 [in Ukrainian].

15. Shcherbinskis V. (2020). Viina ta vyshcha osvita v Ryzi, 1914–1920. Istoriiia. t. 118, 2, S. 70–92. DOI: 10.15823/istoriia.2020.118.3 [in Ukrainian].

16. Sibruk A. V., Lytvynska S. V., Koshetar U. P., Senchylo-Tatlilioglu, N. O., Stetsyk C. M., Diachuk T. M., & Sibruk V. L. (2023). Ukrainian education system: war challenges. Multidisciplinary Science Journal, 5, pp. 0502. <https://doi.org/10.31893/multiscience.2023ss0502> (Scopus).